

Oppgavetekst:

”Sammenlign den kontemplative og den karismatiske spiritualitetsformen. Beskriv sætrekkene ved disse formene, hvordan de er begrunnet i kristen tro og tradisjon, og hvordan de konkret uttrykkes i det religiøse språket, ut fra en vid forståelse av språk. Pek på de vesentligste forskjellene, men vurder også om der er likhetstrekk eller tilknytningspunkt mellom disse spiritualitetsformene.”

Innhold:

1	Innledning.....	4
1.1	Definisjoner.....	5
2	Kontemplativ spiritualitet.....	8
2.1	Særtrekk	8
2.1.1	Askese	8
2.1.2	Klosterliv/rytme	9
2.1.3	Stillhet	10
2.1.4	Kontemplasjonens	12
2.1.5	Mysikk.....	13
2.2	Begrunnelse i kristen tro	14
2.3	Tradisjon.....	15
2.4	Konkrete uttrykk i religiøst språk.....	17
2.4.1	Ord.....	18
2.4.2	Toner	18
2.4.3	Bevegelse	19
2.4.3.1	Pilegrimstradisjonen.....	20
2.4.3.2	Friluftsliv, og en egen opplevelse	22
2.4.3.3	Sakral/meditativ dans	23
2.4.4	Bilder.....	24
2.4.5	Tegn/symboler/ritualer	25
3	Karismatisk spiritualitet	27
3.1	Særtrekk	27
3.1.1	Karismatisk trosutøvelse	28
3.1.2	Pinsekarismatiske fellestrekk	30
3.1.3	Nådegevener	30
3.1.3.1	Inspirasjonsgaver.....	31
3.1.3.2	Åpenbaringsgaver.....	31
3.1.3.3	Kraftgaver.....	32
3.1.4	Pentekostale ritualer	32
3.2	Begrunnelse i kristen tro	33
3.3	Tradisjon.....	34
3.3.1	Pinsevekkelsen	35
3.3.2	Utbredelse og vekst	36
3.4	Konkrete uttrykk i religiøst språk.....	36
3.4.1	Ord.....	36
3.4.2	Toner	36
3.4.3	Bevegelse	37
3.4.4	Tegn/symboler/ritualer	37
4	Komparativ analyse.....	38
4.1	Forskjeller.....	38
4.1.1	Introvert – ekstrovert.....	38
4.1.2	Økumenisk – lukket	39
4.1.3	Stille vekst – ekspansjon	39
4.1.4	Privat religion - menighet.....	39
4.1.5	Forskjell – enhet?	40
4.1.6	Ørkenfedrene	40
4.2	Likheter	41
4.2.1	Gudsorientering/Ånd.....	41

4.2.2	Rytme/regel	41
4.2.3	Heltid lev (Halldorf) – be uavlatelig (Jesusbønnen)	41
4.2.4	Kontemplasjon → aksjon ← ”Ånd”	42
4.2.5	Mennesket som hellig tempel – åpne opp	43
5	Avslutning	44
6	Tilvalgslitteratur	45

1 Innledning

I dette kurset har lærer Harald Olsen operert med fem forskjellige kristne spiritualitetsformer:

- Verbal/rasjonell spiritualitet
- Kontemplativ spiritualitet
- Estetisk/rituell spiritualitet
- Karismatisk spiritualitet
- Handlingsorientert spiritualitet

I denne oppgaven skal jeg altså se nærmere på den kontemplative og den karismatiske formen, og så sammenligne disse. Ut i fra oppgaven har jeg valgt å gjøre dette ved først å presentere de to formene, ved hjelp av:

- Særtrekk
- Begrunnelse i kristen tro
- Tradisjon
- Konkrete uttrykk i religiøst språk

I forelesningsrekken har Olsen delt det religiøse språket inn i fem:

- Ord
- Toner
- Bevegelse
- Bilder
- Tegn, symboler og ritualer (nærmere omtalt i pkt. 1.1.)

Jeg har valgt å bruke disse, selv om det også finnes litteratur som bruker samme betegnelse, men legger noe annet i det. Et eksempel på dette er Lønnebo (Lønnebo 1975) sin bok *”Religionens 5 språk”*. Han gjør følgende fem-delning:

- Erfaringens
- Kultens
- Handlingens
- Lærens
- Enhetens (de 4 første – sammen)

Etter å ha beskrevet de to forskjellige formene, vil jeg så gjennomføre en komparativ analyse av de to. Her vil jeg peke på de vesentligste forskjellene, men også på likhetstrekk mellom de to spiritualitetsformene.

1.1 Definisjoner

Jeg vil i denne oppgaven benytte meg av Harald Olsen sin definisjon av **kristen spiritualitet**¹:

”Kristen spiritualitet er kort sagt levd, praktisert, erfart og ytret tro, både som troens autentiske og virkelighetsforankrede uttrykk i samtiden, men også slik de er nedfelt i mønstre og tradisjoner gjennom tidene.” (Olsen ukjent)²

For å utdype begrepet, kan vi dele det i tre nivåer: spiritualitet – religiøs spiritualitet og til slutt kristen spiritualitet³.

1. **Spiritualitet** er en type bevisst søken etter integrasjon i sitt eget liv gjennom selv-transcenderende kunnskap, frihet og kjærlighet i lys av de høyeste verdier som mennesket har erkjent og etterfulgt.
2. Når en slik søken omfatter en eksplisitt referanse til Gud eller noe Guddommelig, kan vi snakke om en **religiøs spiritualitet**.
3. Når de ultimate verdier som søkes er forankret i Gud, åpenbart i Jesus Kristus gjennom den Hellige Ånds kraft, dreier det seg om **kristen spiritualitet**.

Gjennom en slik tre-delning blir det enklere å forstå forskjellen mellom spiritualitet og religiøs spiritualitet. Mellom religiøs spiritualitet og kristen spiritualitet. Spiritualitet i seg selv behøver ut i fra en slik forklaring verken være religiøs eller kristen.

¹ I kompendiene vi har fått på forelesningene finnes det også flere andre definisjoner av begrepet.

² Hentet fra artikkelen ”Kristen spiritualitet – en presisering” i pensum-kompendiet.

³ Denne tre-delningen er hentet fra Michael Downey (1997) *Understandig Christian Spirituality*. Oversettelsen er gjort av Olsen, og delt ut som kompendium på forelesning.

Hos Ouspensky (2000) er symbol forskjellig fra tegn. I litteraturen vil en finne litt forskjellige betydninger av disse begrepene, men jeg bruker Ouspensky⁴:

Tegn: kan bare peke på, ligne på eller illustrere en bestemt realitet. Å forstå et tegn: å oversette en indikasjon. Eks. kors: tegn på addisjon eller veikryss.

Symbol: uttrykker, inkorporerer og representerer en høyere realitet på en spesiell måte. Å forstå et symbol: å ta del i et nærvær. Eks. kors: symbol på Jesu lidelse og død, og hele kristendommens innhold.

Symbolene uttrykker indirekte, i bilder, det som i materiell eller verbal form ikke lar seg uttrykke direkte, da disse formene er utilstrekkelige og kraftløse i forhold til den sannhet symbolene søker å uttrykke. Symbolene er mysteriets eget språk.

Kirkens symbolspråk er utviklet i nært samspill med liturgien, og kan bare forstås ut fra denne. I kirkens liv spiller symbolene en viktig rolle, fordi alt i kirken har en dobbel betydning: både en materiell og en åndelig betydning. Det materielle er direkte tilgjengelig, det åndelige antydes ved hjelp av symboler.

Kirken har en dobbelt karakter:

- Hellig sted og bygning – kan erfares konkret.
- Menigheten / Kristi kropp / Guds rike – kan bare erkjennes symbolsk.

Denne dobbelte karakter gjør at kirkene atskiller seg fra alle andre steder og bygninger.

Et **rituale** er karakterisert ved:

- Gjentakelse
- Stilisering (forenkling)
- Symbolsk handling

Dette gjelder generelt, for alle typer ritualer. Religiøse ritualer peker hen på noe overnaturlig og guddommelig. I det religiøse ritualet er det to nivåer:

- Den menneskeskapte form.
- Den intenderte kommunikasjon med det hellige (som går ut fra det menneskeskapte).

⁴ Oversettelsen er foretatt av Olsen, og utdelt på forelesning.

Alle gode ritualer har elementer av fellesskap og avhengighet, som en motvekt mot individualisme og egosentrisitet.

Ritualisering er karakterisert ved:

- Bevissthet: ritualet har en intensjon, blir til gjennom bevisste handlingsvalg.
- Symbolikk: arbeid med symboler, innenfor et symbolsk avgrenset rom.
- Praksis: en kroppslig form for praksis, der man tenker, taler og handler som hele mennesker.

Hos Searle (1992) finner vi at en generell definisjon på **rituale** dekker minst 6 forskjellige rituelle former eller former for rituell sensibilitet:

- Ritualisering: å forankre en symbolsk aktivitet i mønstre av gester og kroppsholdninger eller i stiliserte former og atferd.
- Dekorurn/anstand: stilisert atferd som styrer personlige interaksjoner.
- Seremoni: som utfolder og respekterer status og styrke.
- Liturgi: enhver rituell handling med en ultimat total referanseramme.
- Magi: forsøk på å manipulere det transcendent.
- Feiring: som fokuserer mer på møte med det transcendent.

Jeg kommer tilbake til tegn/symbol/rituale i den grad det faller naturlig under beskrivelsen av de to spiritualitetsformene i neste del av oppgaven.

2 Kontemplativ spiritualitet

Olsen⁵ skriver som kortversjon at ”Den kontemplative spiritualitet vektlegger det indre åndelige liv gjennom bønn, meditasjon og kontemplasjon og søker den stillhet som gir rom for dette.

2.1 Særtrekk

Jeg har valgt å se nærmere på følgende fire særtrekk i den kontemplative spiritualitetsformen:

- Askese
- Klosterliv/rytme
- Stillhet
- Kontemplasjonens
- Mystikk

2.1.1 Askese

Askesen er et særtrekk ved det kontemplative liv. Det er øvelse i selvtukt og forsakelse. Hensikten er å undertrykke de naturlige tilbøyeligheter og drifter i både kropp og sinn, for derigjennom å fremme det indre åndelige liv. I hvilken form og grad dette ble gjennomført varierte mellom de ulike kommunitetene og i de forskjellige kristne tradisjonene. I kompendiet ”Kontemplativt liv – historiske hovedformer”⁶ trekkes det frem to former:

- **Reklusitter**⁷
Disse levde alene i små celler, ofte som et tilbygg på en kirke, med forseglet eller gjenmurt døråpning. Forbindelse til omverdenen ble sikret gjennom en liten luke inn mot kirkerommet, og på denne måten kunne de følge med gudstjenestelivet. De brukte tiden til lesing, bønn og arbeid – håndarbeid eller manuskript-kopiering. Mange var nonner, og de var berømt for sin kunnskap, visdom og dyd.

⁵ I innledningen til pensum-artiklene om ”Kontemplativ spiritualitet”.

⁶ Delt ut på forelesning.

⁷ Lat. Reclusus: innestengt, eneboer, eremitt. Recluserium: avlukket eremittcelle.

- **Stylitter**

Disse drev datidens ekstremsport, og er oppkalt etter Simeon Stylitten (390-459). De sto på en søyle under åpen himmel, år ut og år inn. Simeon sto i over 30 år på en ca 20 meter høy søyle utenfor Aleppo i Styria. Han trakk til seg store skarer av pilegrimer fra hele kristenheten. Det ble bygget et pilegrimsanlegg her etter hans død.

2.1.2 Klosterliv/rytme

Historien til de tidligste klostrene er oppsummert under punktet om tradisjon. Under særtrekk vil jeg fremheve klosterets rytme. Dagene i klosteret var delt inn i tre beskjeftigelser⁸:

- **Bønn**

Lesning, studier og meditasjon. Tidebønnen ga rytme til døgnet.

- **Arbeid**

Manuelt og intellektuelt, produsere mat, gjenstander, drive gjestehus, kjøkken, kopiere manuskripter osv.

- **Hvile**

Måltider og søvn.

Vi hører ofte at munkene sto opp klokken 2 om natta, og at de sov veldig lite. Etter Benedikts regel⁹ skulle munkene ha 8 timer sammenhengende søvn, og de la seg derfor klokken 18.

Dette hører vi lite til når en snakker om klosterlivet. Men, som vi ser av punktene over var hvile viktig.

Variasjonen igjennom året ble sørget for av kirkeåret, høytidene, og fasteperiodene. Dermed var det variasjoner i den ellers faste døgnrytmen. Denne døgnrytmen ble styrt av tidebønnene (hora cononicae¹⁰). De var fordelt slik gjennom dagen:

- Ca 02.00 – Vigilie/matutin – nattbønn
- Ved daggry – Laudes – morgenbønn
- Ca 06.00 – Prima (prim)
- Ca 09.00 – Tertia (ters)
- Ca 12.00 – Sexta (sekst)

⁸ Fra kompendium delt ut på forelesning.

⁹ Denne informasjonen er hentet fra kompendie utdelt på forelesning.

¹⁰ Lat. Hora: time, tid. Canon: regel.

- Ca 15.00 – Nona (non)
- Ved solnedgang – Vesper – aftensang (ca 18.00)
- Før legging – Completorium

Prim, ters, sekst og non hadde felles struktur og ble kalt ”horae minores” – ”de små timer”. Innholdet av tidebønnene er lesning av Davidssalmer, skriftlesning, bønner og i enkelt tidebønner – hymner. De har sitt opphav i Benedikts regel, og de syv tidebønnene refererer seg til salme 119,164: ”*Syv ganger om dagen har jeg fremsagt din lovprisning.*”

Nattbønnen henter sin begrunnelse fra samme salme i vers 62: ”*Midt på natten skal jeg stå opp å prise deg.*” Ikke alle tidebønner er blitt praktisert i alle sammenhenger. For eksempel opereres det med tidebønner på norske retreatsteder, men der er det ikke så mange. Som regel er det 3 stykker per dag – morgen, midt på dagen og kveldsbønn.

Retreat-steder er et viktig sted for kontemplativ virksomhet utenfor klostrene. Også meditasjon og tidebønnspraksis er mulige virksomheter, både individuelt og i organiserte former. Klosterne har også fått mer moderne former, og eksempler på dette er Taizé i Frankrike og Iona i Skottland.

2.1.3 Stillhet

Stillheten er et helt spesielt særtrekk ved den kontemplative spiritualitetsformen. Det kommer av en overbevisning om at Herren er i stillheten. Olsen (2004:23) skriver:

”Ørkenprofeten Elia ble kalt til fjellet Horeb for å møte Herren. Han opplevde storm, jordskjelv og ild som kløyvde fjellet og la landskapet øde, dramatiske begivenheter som kunne gi inntrykk av et guddommelig nærvær. Men Herren var verken i stormen, jordskjelvet eller ilden, forteller Skriften. Til slutt kom lyden av en stille susing. Da gikk Elia ut av sin hule i fjellet med kappen foran ansiktet. Og da hørte han Herrens stemme. Profeten Elia gjorde den viktigste av alle ørkenerfaringer: at Herren er i stillheten.”

Peter Halldorf (Halldorf 1994:38) har også skrevet om dette: ”... *veien til den stadig dypere forening med Gud er alltid stillheten. Tausheten.*”

I stillheten kan vi altså finne Gud, men også oss selv. Thomas Merton¹¹ skriver om dette:

”Hvilken glede har vi av å komme til månen, hvis vi ikke klarer å komme oss over den avgrunn som skiller oss fra oss selv? Dette er den viktigste av alle oppdagelsesreiser.”

I stillheten finnes altså muligheten til å gå innover i oss selv, lytte til egne følelser og egen kropp. Det kan være både spennende og skummelt. Mange føler utrygghet i stillheten, fordi det på ingen måte er stille i ens eget hodet. I det moderne samfunnet bruker vi ofte ytre støy for å dempe den indre støyen. Dermed fremmedgjøres vi ytterligere i forhold til vårt eget selv. Derfor er det en spennende utvikling at den kontemplative spiritualitetsformen er på fremmarsj. Likevel er det ingen grunn til å tro at mangel på konsentrasjon bare er et nytt fenomen. Følgende bønn fra den keltiske tradisjonen viser dette klart:

BØNN OM KONSENTRASJON

Gud, hjelp mine tanker!

De flakker fra meg, og setter av sted
på de villeste reiser.

Når jeg er i kirken,
løper de av gårde som uskikkelige unger
som krangler og lager trøbbel.

Når jeg leser i Bibelen,
flyr de til fjerne byer
fulle av vakre kvinner.

Tankene mine kan krysse et osean
i et enkelt sprang.
De kan fly fra jorden til himmelen
og tilbake igjen i et eneste sekund.

¹¹ Kjent trappist-munk. Sitert i Grødal (1998).

De kommer til meg i et flyktig øyeblikk,
Og så rømmer de igjen.

Ingen lenker, ingen låser kan
holde dem tilbake;
Ingen trusler om straff kan
begrense dem.

De slipper fra mitt grep som ålehaler,
de stuper hit og dit som svaler i flukt.

Kjære Jesus, du som kan se inn i hvert
eneste hjerte og lese hver eneste sjel:
Ta tak i tankene mine!
Bring tankene mine tilbake til meg,
og hold meg fast til deg!

Fortvilet munks bønn fra 1000-tallet (Olsen 1999:119-120)

I den kristne kontemplative tradisjonen har stillheten flere funksjoner. I dypmeditasjonen brukes stillheten for å åpne opp for Gud (Stinissen 1997). Gud er større enn vi kan fatte, og stillheten blir en bønn i seg selv. Eller som Halldorf (1994:44) skriver: ”Stillheten blir også kalt ’bønnens mor’”. Gud vet våre behov og våre lengsler. Det behøver ikke uttales. I stillheten åpner vi opp for Gud. Noen ganger vil vi etter slike møter få ny klarhet og ny energi. Men, stillheten er aldri noen garanti. Gud er alltid større – *semper major*.

Jeg kommer tilbake til referanser til Bibelen under punktet ”Begrunnelse i kristen tro” lenger ned.

2.1.4 Kontemplasjonens

En kan dele opp kontemplasjonens orden i 4¹²:

LECTIO → ORATIO → MEDITATIO → CONTEMPLATIO

¹² Denne fire-delingen er hentet fra kompendie utdelt på forelesning.

Lectio er lesning, og ikke hvilken som helst lesning. *Lectio divina* er lesning av hellige skrifter. Så følger **Oratio** – bønn. Denne etterfølges av **Meditatio**, som er ettertanke og refleksjon. Dette er aktive handlinger. Til slutt kommer **Contemplatio**, som er passivt. Det kan best beskrives som beskuelse, tilbedelse, ordløst nærvær for Guds ansikt, opplevelse av enhet med Gud (lat. *unio mystica*).

2.1.5 Mysikk

Dette bringer oss over til det siste særtrekket jeg vil trekke frem ved den kontemplative spiritualitetsformen, nemlig mystikken. Foreningen med Gud – *unio mystica*. På en måte kan dette ses på som endestasjonen på den indre pilegrimsvandringen/erkjennelsesveien. De fleste vil hevde at en aldri kan komme helt frem, men at en bestandig er underveis. I Ebbestad Hansen (2005) er det likevel eksempler på forfattere som mener de blir Gud. Mer om dette i neste punkt – ”Begrunnelse i kristen tro”.

Jeg vil likevel ta med et sitat fra Harald Olsen om den indre erkjennelsesveien allerede her, da han er inne på noe helt sentralt i siste del:

”Dette er en erkjennelsesvei som altså har med en type indre fortrolighet å gjøre, en virkelighetsdimensjon som framtrer mer gjennom antydninger, speilbilder og reflekser enn gjennom overveldende og tydelige sanseerfaringer. Det er en virkelighet man må søke med forsiktighet og respekt, fordi den dypest sett er en relasjon. Forsøker man å gripe den for hardt, vil den forsvinne. Nærmer man seg denne virkeligheten for å erobre og besitte den, vil den bli borte.” (Olsen ukjent)¹³

Hvis en prøver for hardt, så glipper det. Her handler det kanskje mer om modning enn om anstrengelse, selv om det også er viktig. Ved siden av Olsen, har Søren Kierkegaard uttrykt dette på en fabelaktig måte:

”Når havet anstrenger all sin kraft, da kan det nettopp ikke gjengi himmelens bilde, og selv ved den minste bevegelse gir det det ikke klart igjen, men når det blir stille og dypt, da synker himmelens bilde i dets intet.” (Godal 1990)

¹³ Dette sitatet er hentet fra Olsens artikkel ”Hellig sted” som står under IV Spiritualitets arenaer i pensumkompendiet. Den har ikke noe årstall eller sidenummerering. Hvis artikkelen starter på s.1, så er sitatet her hentet fra s. 8.

2.2 Begrunnelse i kristen tro

I Bibelen omtales stillheten flere ganger. Disse Bibelstedene har jeg hentet fra Verket (2003):

”Vær stille, så skal jeg lære deg visdom.” (Job 33,33)

”Vær stille for Herren, og vent på ham!” (Sal 37,7)

”Bare i håp til Gud er min sjel stille, min frelse kommer fra ham.” (Sal 62,2)

”I stillhet og tillit skal deres styrke være.” (Jes 30,15)

I mystikken er det sentralt at den Hellige Ånd er i alle, og at en kan erfare Gud direkte¹⁴.

Begrunnelsen for dette finnes blant annet i følgende to bibelsteder:

Paulus’ brev til galaterne, kap 2. vers 20: ”jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg. Det liv jeg nå lever her på jorden, det lever jeg i troen på Guds Sønn som elsket meg og gav seg selv for meg.”

Johannes’ første brev, kap 3. vers 2: ”Mine kjære, nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke blitt åpenbart hva vi skal bli. Vi vet at når han åpenbarer seg, skal vi bli ham lik, for vi skal se ham som han er.”

Vi ser hvordan dette med likhet, og det guddommelige i menneske går igjen. Martin Lønnebo snakket mye om dette på Lia Gård i mai. Hans favorittbilde på Gud er hav. Om dette sa han¹⁵:

”Livet er som en bølge, med mange typer og størrelser. Fra Gud – til Gud – bølgene slår mot stranden. De kommer fra havet, og går tilbake til havet. Gud skal bli alt i alle. Du er ikke havet! Du har ditt verk. Du kan flytte noen sandkorn, og slipe litt. Lignelsen om kilden: Mennesket henter sitt vann dypt i kilden. Havet finnes i hver dråpe (og mener han vel: Gud i hvert menneske).”

Han hadde også instruksjonsskilter i tilknytning til veiskiltene på den indre vandringen. De var ganske poetiske, og noen av linjene inneholdt visdom knyttet til havet:

¹⁴ Wikipedia.org – oppslagsord ”christian mysticism”.

¹⁵ Notater fra retreat på Lia Gård 19-22. mai 2005. Notatene er tilgjengelig på Internett på denne siden: http://www.verket.info/archives/2005/06/dagbok_fra_lia.html

”I hjertets dyp skinner dråpen som er havet i deg.”

”Havet og strandluktene dufter din ære. I havets dyp vokser udødelighetens urt.”

”Som en håndfull sand i havet er vår brist mot Guds overflod.”

Når det gjelder bønnetider, og når en skal be henviser jeg til det som står skrevet om klosterrytmen i 2.1.2 – der er det henvisning til salme 119.

Å åpne opp for det opprinnelige, å la Gud få virke er viktig i den kontemplative spiritualitetsformen. Dette beskrives på en særdeles god måte i forholdet til Stinissen (1997:7)

”Det finns hos många människor i vår tid en längtan efter fördjupning, stillhet, frid, ett behov av kontakt med det transcendenta, av att erfara Gud. Kanske har denna längtan aldrig förr i historien varit så djup. Just därför att man kommit så långt bort från sig sjölv och från Gud är hamlängtan mycket smärtsam. Mången skulle vilja skrika ut sitt behov av att åter få bli en ”hel” människa. Och hur kan man vara hel om man inte har kontakt med sitt ursprung?”

2.3 Tradisjon

Historiske hovedformer har vi fått beskrevet tilbake til det første århundret etter Jesu fødsel. Da var det noen som ble kalt **kontenanter**¹⁶. Det var kvinner og menn (og av og til hele familier) som viet seg til et liv i forsakelse og måtehold i kristi etterfølgelse. Disse ble etterfulgt av **små sølibatære fellesskap**, og dette var som oftest et byfenomen. Fra det andre århundre av ble kvinner spesielt vigset som ”kristi brud”¹⁷, og til et liv i bønn, faste, tilbaketreking og arbeid. De bodde fortsatt i sine hjem, eller i små fellesskap i utkanten av byene.

¹⁶ Kontenanse – lat. Continentia: selvbeherskelse, måtehold, moralsk liv.

¹⁷ Brudemystikken er sentral innenfor kristen mystikk, og en av de mest kjente tekstene om dette er skrevet av Mechthild fra Magdeburg (1208-1282/97). Hovedverket er ”Guddommens flytende lys”, og er av middelalderens fremste uttrykk for brudemystikken. Ebbestad Hansen (Ebbestad Hansen 2005:x1-xli) skriver om verket: ”Sentralt i verket er en lysmetafysikk som kan knyttes til innflytelsen fra nyplatonismen, og en erotisk preget kjærlighetsmetaforikk som først og fremst er påvirket av høysangen, men også av middelalderens høviske diktning. Det sentrale i Mechthilds verk er en sanselige, erotiske skildringen av Kristus’ eller den himmelske brudommens forening med sjelen eller bruden. Denne kristosentriske unio mystica beskrives med andre ord som et kjærlighetsmøte som munner ut i de elskendes ekstatiske forening.”

Fra slutten av 200-tallet dukker **eremitter**¹⁸ og **eneboere** opp. Dette er menn og kvinner som trakk seg tilbake til ørken og ødemark for et liv i ensomhet, stillhet, bønn, meditasjon og kontemplasjon. Oftest var dette erfarne munk og nonner. Et eksempel på dette er St. Antonius (251-356) i Egypt. Det er også fra denne perioden ørkenfedrene og ørkenmødrene er fra. Eremitter var vanlig i Egypt, Palestina og Syria. Denne tradisjonen har hatt en oppblomstring igjen de senere årene. Atskillige bøker om ørkenfedrene er gitt ut¹⁹, og mange er fascinert av visdommen de fant ensomme i ødemarken. Her er det mange gullkorn som passer godt inn i den kontemplative spiritualitetsformen. Jeg tar med et eksempel fra Rubenson (2001): *”Ägna di ginte av ditt hjärta åt det som inte kan tillfredsställa ditt hjärta.”* (Fra omslaget)

Litt senere fikk vi **semi-eremitter**. De var også eneboere og eremitter, og levde idioritmisk. Det vil si at de levde sitt liv i en egen individuell rytme. Likevel var den regelstyrt, de gjorde ikke hva de ville.

Et eksempel fra ca 330 er St. Macarios i Sketis, nedre Egypt. Munkene levde i individuelle celler rundt i ørkenen i et område med felles kirke. Samling hver søndag til felles Gudstjeneste. De levde av sitt eget arbeid, og kunne være fra noen få til flere hundre i fellesskapet. En spesiell variant er **lavraen**. Dette er en kirke (ofte hulekirke) som var omgitt av en gruppe celler for noviser. Her bodde de til de ble opptatt som munk og nonner i klosteret. Senere ble slike lavraer vanlig på Athos og i Russland.

Fra omtrent samme tid får vi det som blir kalt **kenobitisk**²⁰ **klosterliv**. Dette var felleslivskloster. De var sterkt integrert, med gjensidig forpliktelser. Ofte ble de store institusjoner, og var store jordeiere (eksempelvis i Russland). Likevel var de avhengige av andres underhold og arbeid.

På 400-tallet har vi Augustins fellesskap av prester rundt bispesetet i Hippo, i Nord-Afrika. Dette gav opphavet til Augustiner-ordenen.

¹⁸ Lat. Eremita: en som bor i ørkenen. Eremitarium: en eneboers bolig.

¹⁹ Halldorf (2001), Halldorf (1996), Nomura (1982), Beskow (1993) og Rubenson (2001) er et lite utvalg av titler. For fullstendig referanse – se tilvalgslitteratur bak i oppgaven.

²⁰ Lat. Coenobium: kloster. Coenobita: munk. Munk: lat. Monachus: eneboer, munk. Monacha: nonne.

Litt inn på 500-tallet ble det berømte klosteret St. Catherine bygget på Sinai-fjellet. Slik så det ut for under ett år siden:

--- 1: St. Catherine på Sinai-fjellet fotografert november 2004 etter å ha sett soloppgangen fra toppen av fjellet. Utsikten ned til klosteret viser den gamle veien opp - her har det gått munger siden ca 545 e.Kr.

Litt senere kom de keltiske klostrene. I 963 slo de første seg ned på fjellet Athos, som kom til å få stor betydning. Det er blant annet herfra Filokalia ble satt sammen på 1800-tallet (se fotnote et annet sted i oppgaven), og det var hovedsete for klosterbevegelsen i den ortodokse kirke. I det 15 århundre spredte klosterbevegelsen seg nordover i Russland. I 1914 var det 11.500 munkere og 550 klostre i Russland, men nesten alle gikk med i revolusjonen i 1917.

Dette var kortversjonen. En mer detaljert gjennomgang av klosterhistorien finnes i De Dreuille (1999).

2.4 Konkrete uttrykk i religiøst språk

Jeg går nå over til å redegjøre for hvordan den kontemplative spiritualitetsformen gir seg uttrykk i det religiøse språket.

2.4.1 Ord

I den kontemplative spiritualitetsformen prøver en å komme bakom ordene, nærme seg det uutsigelig – Gud. I Johannesprologen omtales ordet, og ordets rolle. I boken ”En bok om kristen djuvmeditation” (Stinissen 1997:21-22), har Stinissen et kapittel om ”Ordets roll”. Her skriver han blant annet:

*”Ordet är Kristus. Därför spelar ordet en viktig roll i den kristna bönen.
Kristendomen er Ordets religion. ... När det til kristendomens väsen hör att den
outsägbare Guden själv er Ordet, betyder det att denna Guds uotsägbarhet är något
annat för den kristne än för den icke kristne.”*

2.4.2 Toner

I gudstjenesten har det alltid vært toner og sang (Gelineau 1992). Tonene tilfører følgende til gudstjenesten²¹:

- Skaper en holdning og innstilling til gudstjeneste: sangen plasserer den enkelte foran Gud som en levende skapning her og nå.
- Skaper fellesskap (koinonia), enhet og tilhørighet: gjennom å dele en handling med de øvrige tilstedeværende. Uttrykkes særskilt gjennom den unisone sangen (Johannes Chrysostomos)
- Skaper fest og glede.
- Tilfører tekstene kraft (Paulus: Åndens sverd.)
- Har en pedagogisk funksjon: bidrar til at tekstene åpner seg.

Også i klostrene har toner og sang vært viktig opp igjennom tidene. I artikkelen til Gelineau opereres det med 7 ”stadier” mellom ord og toner:

1. Tale
2. Kantillering
3. Musikalsk meditasjon
4. Messe-kunst
5. Hymne
6. Tilsva

²¹ Hentet fra kompendium utdelt på forelesning.

7. Vokalise

Det vil føre altfor langt å gå spesifikt inn på hver av disse, men jeg vil ta med det vi fikk utdelt på forelesning om nr. 3 – musikalsk meditasjon:

”Bevisst nytelse av en tekst ved hjelp av rytme og et mer eller mindre fiksert tonemønster, gjennom kollektiv resitasjon av Herrens bønn, forbønner eller lignende. Psalmodi er en slik meditativ framføring av bibeltekster (først og fremst Davids salmer), og inviterer alltid til en refleksjon over tekster som er framført høyt. Kan ha forskjellig musikalsk form. Responsorial psalmodi, karakteristisk for den tidlige kristne kirke, kombinerer en forsangers resitasjon av teksten med menighetens meditative gjentakelse av refrenger. Senere utvikles dette til alternerende resitasjon av to kor. Psalmodi er noe annet enn tradisjonell salmesang. Psalmodien er en videreført form for kantillering der framføringen av bibelteksten skjer i overensstemmelse med tekstens poetiske struktur, til en melodi eller toner som er spesielt tilpasset teksten.”

En meditativ musikkstil som har nådd langt utenfor kirkens grunn er gregoriansk sang. Den slynger sine røtter helt tilbake til Gregor den store som døde i 604. Den ble ”musikalisert” i løpet av et par hundre år, og fant sin form på 800-tallet.

Taizé-stilen er et genuint uttrykk for vår tid. Svært meditativ klassisk korsats, enkel og vakker. Den har en folkelig form, og repititionen er ny.

Alt dette viser at toner har en plass også innenfor den kontemplative spiritualitetsformen, selv om det ikke er det som er dens sentrale særtrekk (se ovenfor).

2.4.3 Bevegelse

En kan kanskje få inntrykk av at den kontemplative spiritualitetsformen består i å be i sitt lønnkammer. Jeg vil argumentere for at bevegelse og rytme er sentral også innen denne spiritualitetsformen. Her tenker jeg spesielt på pilegrimstradisjonen. Den meditative rytmen ved å gå har vært kjent lenge. Søren Kierkegaard gikk et par timer hver eneste dag, og skal ha skrevet følgende:

”Tap for all del ikke lysten til å gå. Jeg går meg til det daglige velbefinnende hver dag og går fra enhver sykdom; går meg til mine beste tanker, og jeg kjenner ikke en tanke så tung at man ikke kan gå i fra den. Når man slik fortsetter å gå, så går det nok.”²²

Dette finner man igjen i pilegrimstradisjonen, og jeg vil derfor bruke litt plass på å beskrive den. Dessuten er bevegelsen sentral innenfor friluftslivet, og jeg vil vise at nettopp friluftslivet kan romme mye av den kontemplative spiritualitetsformen.

2.4.3.1 Pilegrimstradisjonen

Pilegrim betyr fremmed, og vandringen kan gjennomføres av flere grunner:²³

- Botshandling²⁴, selvvalgt eller pålagt.
- Søken etter helbredelse: fysisk eller mentalt, til steder med helbredende relikvier etc.
- Søken etter åndelig fordypelse og konsentrasjon: bl.a. i helligstedets liturgi og ritualer.
- Søken etter åndelig veiledning: til steder kjent for åndelige veiledere. Vanlig i den russisk-ortodokse tradisjon.
- Søken etter religiøs erfaring og fornyelse: gjennom samvær med andre, på veien og ved målet.
- Søken etter forandring og opplevelse: utferdstrang og eventyrlyst.

Pilegrimsvandringen har to dimensjoner: **via externa** og **via interna** – ytre og indre. Den ytre vandringen – den som fører ut på allfarvei, til steder og byer, til synlighet og tilgjengelighet

²² Dette sitatet finnes mange steder, men ingen av stedene jeg har funnet det henviser til hvilke av Kierkegaards verker. Sitatet starter for eksempel rapporten til Vaagbø om ”Den norske turkulturen” (Vaagbø 1993).

²³ Kompendium utdelt på forelesning.

²⁴ Tordsson (2002-03) har konstruert en flott tale om dette i artikkelen ”Om valfart og å være en vandringsmann på jorden”:

La oss tenke oss en gammel klerk i en tjæreduftende stavkirke et år - kanskje tolvhundreogseksogtredve eller fjortehundrogeniogsytti. Presten lytter til et vidløftig og broket skriftemål fra et nervøst, opprevet menneskesinn. Så svarer den gamle hyrden:

”Ja, du har syndet - men du skal finne freden igjen. Jeg byr deg å vandre på din fot til Nidaros. Munkens enkle kappe skal kle deg og en stav skal du bære i hånden. Veien over Dovre skal du velge. Slite skal du, og trett skal du bli. Likevel: la hver dag bli til Skaperens ære. Pris solen når du står opp og takk din Frelser om kvelden. Du finner nok et tak, eller du får dele hule med dyrene i ødemarken: vis takk for løv til et leie og kvist til et bål. Gode mennesker skal gi deg føde. Men del deres gleder og sorger - et godt ord og en god handling skal du skjenke dem. Sørg ikke for den dag i morgen. Se blomstene på marken, se fuglene og jordens herlighet. Husk: gjennom de fagrester riker på jorden går paradisetts vei. Deilig er jorden, prektig er Guds himmel. Når dette står klart for deg, mitt barn, så er du på rett vei. I Nidaros skal du tale ved broder Simon, men glem ikke hva jeg har sagt til deg om veien og vandringen. Som vandringen er, slik er ditt jordeliv, og på himmelen ser du i Melkeveien sjelenes vandring til det himmelske paradis. Gjennom å vandre, skal du lære deg livets vei. Til Mikkelsmess i høst står du igjen her hos meg, og har du vandret rettferdig på din vei, da står fredens tegn på din panne og du har funnet husvælelse for din smule bekymring og uro.”

for andre mennesker. Den indre vandring – den som fører innover i mennesket, som søker stillheten og ensomheten, til et fordypet indre liv, til egen og kirkens berikelse.

Det er særlig **via interna** som er viktig i den kontemplative spiritualitetsformen, men jeg vil hevde at en bruker bevegelsen – det å gå – som et viktig middel til å gå også den indre veien.

Pilegrimstradisjonen har fått økt oppmerksomhet de senere årene. Både den indre og ytre vandringen. Flere millioner mennesker vandrer til Santiago de Compostella og andre pilegrimsmål hvert eneste år. I Norge går vandringen blant annet til Nidaros. Den indre veien kan en få hjelp til å gå på blant annet retreat-stedene. Lia Gård ved Koppang arrangerte i mai 2005 en retreat med Martin Lønnebo²⁵. Der gikk han igjennom det som skal bli hans neste bok. Den vil inneholde veiskilter for den indre vandringen.

--- 2: Lia Gård - klokketårnet og kirken. Tåken har akkurat forsvunnet, men ligger fremdeles ned mot Storsjø. Dette er Norges største retreatsenter, og et viktig sted for kontemplativ spiritualitet.

²⁵ Et referat/dagbok fra denne utrolig spennende retreaten ligger på Internett:

http://www.verket.info/archives/2005/06/dagbok_fra_lia.html Nederst i denne dagboka er også en link til veiskiltene alene – uten alle mine kommentarer.

En annen bok i samme genren, men av annen forfatter er, ”Inre vandring” av Wilfred Stinissen, som han ga ut i 1985 på Libris.

2.4.3.2 Friluftsliv, og en egen opplevelse

Friluftsliv inneholder mye som kan knyttes til den kontemplative spiritualitetsformen. Et par eksempler fra Vaagbø (1993) sin rapport om ”Den norske turkulturen” viser dette tydelig. Der svarer for eksempel 43% at følgende beskrivelse passer best som begrunnelse til å gå turer i naturen:

”Når jeg går på tur føler jeg at sansene åpner seg og sinnet stilles til ro og harmoni. Det er dette som er viktigst for meg.”

Når han går over på å måle verdier, så har han en kategori som heter ”kontemplative verdier” og en som heter ”inderlighet”. De kontemplative verdiene scorer høyest av alle verdiene:

*”Opplive naturens stillhet og fred – 87%
Komme ut i frisk natur, vekk fra støy og forurensning – 85%
Komme bort fra mas og stress – 79%”*

Når det gjelder ”inderlighet” så kommer det litt lenger ned på listen, men blir fremdeles fremhevet av nesten 50% av respondentene:

*”Opplive storheten i Guds skaperverk – 46%
Komme i kontakt med naturens sjel og mystikk – 41%”*

Vi ser at både stillhet, rytme og storhet nevnes. Disse verdiene finner vi altså i friluftslivet. Stillheten i naturen, og ikke minst i en snøhule. Døgnets skiftende rytme. Bevisstheten rundt egen kropp – pust (som en kjenner i motbakken), vind (som fort kan føre til nedkjøling) osv. Dessuten har en følelse av å være en liten del av noe veldig stort (*unio mystica*). Undringen får gode kår i friluftslivet. Mange av disse elementene er beskrevet i en oppgave jeg leverte ved studie Nordisk friluftsliv ved Høgskolen i Telemark, avd. Bø:

”Dagen startet tidlig. Avreise fra byen med buss, og musikk på radioen. Usikre ungdommer som skal ha på sekk og ski. Snø og fjell er ukjente elementer for de fleste av dem. Skituren innover til snøhuleområdet er en prøvelse for mange, og å gi motivasjon

blir en sentral oppgave. Gravingen tar tid, og det er behov for mye hjelp. Ordtaket – det er ved å gi at man får – er helt klart riktig. Likevel er det godt når ting begynner å bli ferdig. Sliten i kroppen er det på tide å fylle opp selv. Trekke seg tilbake. Jeg beveger meg 100 meter ovenfor området der de andre ligger. Finner en skavl der søkestangen ikke finner bunn noen steder. Gravingen blir meditativ, ingen andre å ta hensyn til. Selv om det er tungt merker jeg hvordan kroppen fylles med ny energi. Gleden ved å skape et eget hjem. Stillheten – bare spaden, pusten og hjerterytmen. Solen er i ferd med å gå ned. Snart står et krypinn for en person ferdig, og sovepose og liggeunderlag bukseses på plass. Det er ikke til å unngå at noen av klærne er litt våte. Derfor går jeg ned på vannet nedenfor snøhuleområdet. Månen har tatt over for solen, og bader vidda i flott månelys. Tusener av stjerner skinner. Jeg går bortover vannet i tørketakt. Jesusbønnen går taktfast i hodet med pusten. Inn pust: Herre Jesus, utpust: Kristus, innpust: forbarm deg, utpust: over meg. Rytmen forplanter seg videre til beina. En fullkommen rytme tar over, og jeg vagger bortover isen omgitt av viddas dundrende taushet. Det er mektig. Følelsen av litenhet under stjernene. Følelsen av det fullkomne – lyset, storheten. Når nordlyset flammer grønt i horisonten reiser hårene seg på armene. Ei tåre renner nedover kinnet. En intens følelse av nærvær. I meg selv, i Guds skaperverk. Det går en time, men tidsfølelsen er fraværende. Klærne er tørre, og oppløftet går jeg opp til hjemmet mitt for natten. Et lys tennes i en sjakt i veggen, og snøhulen bades i lyset. Alt er hvitt, rent og hellig. Før syntes jeg slik ensomhet var truende. Nå sprer det seg en god varme i kroppen. Det føles trygt og godt å være her. Helt alene. Helt stille. Det finnes ingen steder så stille som alene i en snøhule. Men, alene? Jeg er jo ikke alene. I stillheten blir Gud nærværende. Da jeg kryper ned i soveposen fylles jeg med et intenst nærvær. Det brenner i bein og fingre. En rar følelse, men veldig ofte får en varme fingre og tær når en endelig kommer i posen. Kroppen slapper av etter å ha jobbet hele dagen. Den gir seg over, til søvnen, til Gud. Snøhulen blir til Guds hånd. Her er det trygt, godt, lunt og varmt. I det jeg blåser ut lyset bæres jeg inn i søvnen. Jeg mangler ingenting, og ville ikke byttet med brudesuiten på hotell Plaza for alt i verden!” (Verket 2003)

2.4.3.3 Sakral/meditativ dans²⁶

Denne formen er relativt ny, men bygger i utgangspunkt på folkedanser fra Hellas og Balkan. Den ble ”skapt” av Bernhard Wosien (1908-1986), en profesjonell ballettdanser som ble betatt

²⁶ Dette avsnittet er hentet fra ark som Olsen delte ut på forelesning.

av symbolikken i denne type folkedans, og som han brukte som utgangspunkt for sine nyskapingner. Denne inspirasjonen er ført videre av hans elever og deres elever igjen. I sakraldansen benyttes gamle symboler, og alle bevegelser har symbolverdi: sirkel, kors, rekke, spiral, sol, måne, stjerne, labyrint og vei. Livsveien er rettet mot Gud (som i prosesjonene) eller i sirkler rundt Gud (som i ringdansene). Til dansen benyttes klassisk musikk, folkemusikk, ortodoks korsang, Taizé-sanger osv.

2.4.4 Bilder

Om ikonet skriver Olsen i kompendium utdelt på forelesning:

”Ikonet er slik sett en vei til erkjennelse (gnosis) av Gud. Bildet er en bro mellom det jordiske og det himmelske, en hjelp til åndelig skuen eller kontemplasjon (theoria), som igjen kan føre til guddommeliggjøring (theosis).”

Bildet kan derfor være en hjelp til fokus under meditasjonen, og en støtte på den indre pilegrimsvandringen.

I ett senere kompendium står det:

”... (ikonene) et innhold og en betydning ut over det rent visuelle. De var tillagt åndelige kvaliteter ut over det rent sansbare og rasjonelt begripelige. De var vinduer mot eller dører inn til en åndelig verden, og derfor en integrert del av en spesiell spiritualitet (Baggley 1995). ... Det hellige bor i bildet fordi bildet på mystisk vis har del i prototypen.

Det konkrete ikonet er derfor i større grad resultatet av en lang og rik åndelig tradisjon, enn av kunstnerens tekniske ferdighet og skapende evner. Ikonografien var underordnet den åndelig tradisjonen, og kunstneren ble oppfattet som tradisjonens tjener, og derfor som oftest underlagt anonymitet. Målsettingen var ikke å skape beundring og begeistring, men å lede mennesker inn i den usynlige, åndelige verden ”bakenfor” ikonet. Ikonenes omvendte perspektiv innebærer at det er ikonet som ”ser” og henvender seg til tilskueren, mer enn omvendt...

Ikonkunsten hadde sterk tilknytning til den kontemplative ortodokse tradisjonen hesykasmen (gr. Hesychia: stillhet, konsentrasjon, fordypelse), der meditatív bønn (hjertebønnen, Jesusbønnen) var et hovedelement.

Den viktigste inspirasjonskilden i denne tradisjonen er skriftsamlingen Filokolia²⁷, men kontemplative tekster som går helt tilbake til ørkenfedrene og spenner over et tidsrom på over tusen år (300-1400-tallet). En del av det daglige åndelige liv var bønn og meditasjon over disse tekstene. Og de bildene som sprang ut av denne meditasjonen ble oppfattet som tolkninger av tekstene. Tekst og bilde ble forstått som likeverdige uttrykk for den samme åndelige virkelighet.”

Henry Nouwen²⁸ har beskrevet sitt møte med Andrej Rubljov's Treenighetsikon i boka "Behold the Beauty of the Lord. Praying with Icons"²⁹. Oversettelsen er Olsens, og ble delt ut på forelesning:

"Nouwen var i en kritisk fase i livet så utmattet og mentalt utslått at han var ute av stand til egen personlig bønn. Men vedvarende og stille nærhet til dette ikonet utløste de helbredende prosessene i ham. Nouwen kunne sitte stille i timevis foran ikonet. Og smått om senn ble ikonets ro, hvile, skjønnhet og indre budskap overført til ham selv. Han opplevde å bli trukket inn i det han kaller ikonets guddommelige kjærlighetssirkel. Han opplevde også det som er den ortodokse mystikkens dypeste og viktigste erfaring: at bønningen forflytter seg fra hodet til hjertet. Slik opplevde Nouwen at ikonet skapte et hellig rom rundt seg og i hans liv, et sted for gudsnærvær og tiltale. Og han fikk oppleve hvor viktige slike hellige rom og steder egentlig er. For det er i slike rom de viktigste livskildene finnes.”

2.4.5 Tegn/symboler/ritualer

Symboler har blitt brukt gjennom hele den historien, men det skyter fart fra det 4. århundre. Ursin (1975) skriver:

²⁷ Et utvalg kom på norsk ved Fader Johannes i 1993 – se tilvalgs litteratur.

²⁸ Katolsk prest og forfatter. Best kjent for boka "Håpets såkorn" i Norge, som er en "the best of"-utgave av alt han har skrevet.

²⁹ Nouwen, Henri (2000) *Behold the Beauty of the Lord. Praying with Icons*. Notre Dame, Indiana.

”I gudstjenesten har som kjent symbolikk gjennom tidene vært en vesentlig bestanddel. ... Spesielt fra 4. årh. til inn i middelalderen ble den kirkelige kultus omgitt av stadig rikere symbolikk.” (s.9)

Også kirkefedrene vet vi brukte en del symboler. Skipet, og i særdeleshet Noahs ark, symboliserte kirken (Ouspensky 2000:23).

Korset, både som symbol og bevegelse, har vært helt sentralt innenfor den kontemplative spiritualitetsformen. Korset er vel det symbolet som blir brukt i alle spiritualitetsformene.

3 Karismatisk spiritualitet

Om den karismatiske spiritualiteten skriver Olsen³⁰: ”Den karismatiske spiritualitet gir stort rom for følelseslivet, de spesielle nådegaver og er blitt mest kjent for de ofte ekstraordinære ytringsformer som følger av disse.”

Pinsebevegelsen er den største innenfor den karismatiske bevegelsen. Her finner vi pinsepastoren Peter Halldorf³¹, som har skrevet en rekke bøker med lesere langt ut over pinsebevegelsens rekker. Halldorf er en stemme i tiden, og er viktig for utviklingen videre. Han går tilbake til kildene. Halldorf er vært opptatt av ørkenfedrene og urkirken – der det fantes mange karismatikere. Han har hentet inspirasjon fra oldkirkens liturgi. Jobber for kristen enhet, på tvers av dagens kirkesamfunn. Halldorf har et nyansert syn på nådegavene.

Vi har to artikler av han på pensum, og selv om han er kjent – er jeg usikker på om han representerer ”mainstream” innenfor pinsebevegelsen. Men, han er en viktig fornyer.

3.1 Særtrekk

Veksten i den karismatiske bevegelsen er stor på verdensbasis (mer om dette nedenfor), og som fenomen treffer den:

- I urbane områder.
- Kvinner (det er flest kvinner med)
- Barn/ungdom
- 3. verden/fattigdom

Dette forklarer kanskje også hvorfor veksten er størst i Afrika.

Jeg vil først se nærmere på karismatisk trosutøvelse, før jeg etterpå ser mer spesielt på pinsebevegelsen og nådegavene.

³⁰ Innledning til ”Karismatisk spiritualitet” i pensum-kompendiet.

³¹ Peter Halldorf er ikke bare kjent som forfatter og pinsepastor. Han er også redaktør for det svenske tidsskriftet ”Pilgrim” som har mange norske abonnenter. Tidsskriftet har egen hjemmeside på Internett som du kan finne her: <http://www.tidskriftenpilgrim.nu/>

3.1.1 Karismatisk trosutøvelse

Her følger en del kjennetegn ved karismatisk trosutøvelse hentet fra handout på forelesning av Olsen:

- Menighetsliv det grunnleggende
- Menigheten må være i stadig vekst og utvikling: Evangelisering, misjon, menighetsvekst.
- Skepsis mot ordninger og tradisjon – tro på Åndens direkte ledelse.
- Dåp og nattverd ikke sakramenter (ikke nødvendige) – men lydighetshandlinger og vitnesbyrd.
- Fri møteform, med rom for spontane innslag. Ikke liturgi i tradisjonell forstand, men likevel en del faste mønstre:
 - Nådegavene har en sentral plass: tungetale med tydning, bønn og sang i tunger.
 - Spontan bevegelse til musikk, som ofte er moderne og rytmisk, løftede hender i bønn.
 - Personlige vitnesbyrd og budskap.
 - Forbønn – om frelse, helbredelse og andre behov.
- Møtene har forskjellig karakter:
 - Søndag formiddag: Primært for de som er kommet til tro, vekt på undervisning og oppbyggelse.
 - Vekkelsesmøter: Enkle presentasjoner av den kristne tro, direkte kall til omvendelse, oppfordring til å gi seg til kjenne, motta forbønn, tilbud om oppfølging og opplæring.
- Stort rom for følelseslivet – kommer til uttrykk i møtene gjennom smil, latter, sukk og gråt, håndtrykk og omfavnelser. Vitnesbyrdene er personlige og konkrete, med sorg over egne nederlag og jubel over seire. Egne erfaringer står sentralt.
- Nøkterne møtelokaler – med liten eller ingen kunstnerisk utsmykning. Et kors, bibelvers og noen planter ofte eneste blikkfang. Det er både sosiale og økonomiske grunner til dette.
- Funksjonelle møtelokaler – høyest prioritert. Teknisk ofte avanserte. Stor vekt på TV- og radio-formidling.
- Variert menighetsarbeid for ulike målgrupper. Alt fra barne- og ungdomsarbeid til arbeid blant kriminelle og prostituerte.

- Etisk konservativ – tradisjonelt puritansk, preget av nøkternhet, offervilje og avhold. I nyere tid mer liberal, i likhet med de moderne trosmenighetene: aksepterer moteklær, rytmisk musikk, dans og de tradisjonelle adiafora³².
- Samfunnetsetisk tilbakeholden – tradisjonell skepsis overfor det sekulære samfunn³³. Trosmenighetene er mer offensive og preget av stridsterminologi i forhold til samfunnet: Gjøre ”erobringer for Gud”, drive ”Åndelig krigføring”, lansere ”Korstog” mot nedbrytende krefter osv.

I artikkelen til Land (1989)³⁴ om pentekostal spiritualitet skriver han om dynamikken mellom fusjon og fisjon. Hvilke motsetninger som må holdes sammen, og hvilke som må holdes adskilt. Dette er en interessant liste. Først fusjonslisten – motsetningene som må holdes sammen:

- Allerede – Ennå ikke
- Lovsangsekstase – Verdens evangeliseringens smertefulle nødvendighet
- Tid – Rom: Kristi oppstandelse/Kristi andre komme – Kristi komme i pentekostal kraft.
- Gråt – Latter
- Individ – Fellesskap
- Presteskap – Lekfolk
- Mann – Kvinne (kjønnslikhet)
- Tro – Gjerninger
- Vitnesbyrd – Dagligliv
- Kjærlighet – Lydighet
- Lov – Evangelium
- Objektivt – Subjektivt
- Å være – Å gjøre
- Åndens gaver – Åndens frukt
- Rettferdiggjørelse – Helliggjørelse

³² Fra svenske utgaven av Wikipedia.org:

Adiafora (av grek. *adiaphoros* "likgiltig", av det nekande *a* og *diaphoros* "interessant", "framstående") står för likgiltiga ting och handlingar. Inom kristen teologi betecknar *adiafora* värden som är neutrala i moraliskt hänseende och som först erhåller en etisk betydelse i människans strävan efter dem (t.ex. hälsa, egendom, berömmelse). Enligt Martin Luther är många av kyrkobruken att se som *adiafora*, d.v.s "som man kan ha eller mista".

³³ Fra web-sidene www.pinsebevegelsen.no kan vi lese at de bl.a. er for homofile, men mot homofili.

³⁴ Oversatt og sammenstilt av Harald Olsen, og delt ut på forelesning.

Så fisjonslisten – elementer som må holdes adskilt:

- Gud – Satan
- Helgen – Synder
- Lys – Mørke (viktig i eksorsisme)
- Åndens suverenitet – Menneskets spontanitet
- Åpenbaring – Fornuft
- Hjerte – Hode (Hjertet: Integrasjon av fornuft, vilje og følelser)
- Bibelen – Dogmatikk
- Organisme – Organisasjon (om kirken)

3.1.2 Pinsekarismatiske fellestrekk³⁵

1. Kongresjonalistisk menighetsforståelse: Den enkelte menighet er den kristne grunnenhet, er selvstendig og selvstyrt og ledet av pastor og eldsteråd.
2. Baptistisk dåpssyn: Dåp ved bevisst tro, med full neddykking. Fleksibel dåpsalder.
3. Skepsis mot skriftlig dogmatikk.
4. Muntlig læretradisjon: Bibelen som eneste læregrunnlag.
5. Fire læremessige hovedtrekk:
 - Frelse
 - Helbredelse
 - Åndsdaap
 - Jesu gjenkomst og de siste tiderDen Hellige Ånd gis i to faser:
 - som del av frelsen, men uten åndsdaap.
 - gjennom åndsdaapen, som en spesiell gave og utrustning.
6. Nådegavene.
 - Spesiell utrustning gitt av den Hellige Ånd for å tjene menigheten

3.1.3 Nådegavene³⁶

Det opereres med tre hovedtyper av nådegaver:

³⁵ Hentet fra papirer delt ut på forelesning.

³⁶ Hentet fra kompendium delt ut på forelesning.

- Inspirasjonsgaver
- Åpenbaringsgaver
- Kraftgaver

En nærmere beskrivelse av de forskjellige blir gitt nedenfor. I tradisjonelle pinsemenigheter blir det lagt mest vekt på inspirasjonsgaver og åpenbaringsgaver. I trosmenighetene legger man mest vekt på kraftgavene. Dette ses oftest i sammenheng med såkalt ”Bibelsk framgang”, som skal gjelde både det religiøse, fysiske, sosiale og materielle området (”fångangsteologi”).

3.1.3.1 Inspirasjonsgaver

Disse er gitt ved direkte inspirasjon – til inspirasjon for menigheten: trøst, formaning og oppmuntring.

- **Tungetale** (tegn på åndsåp):
 - Å tale andre språk (jfr språkunderet pinsedag)
 - Å tale ukjente språk (kan oppfattes som ”himmelsk språk” eller ”englers tunger”)
 To hovedfunksjoner:
 - Bønnespråk for egen oppbyggelse, inkl. sang i tunger.
 - Budskap fra Gud til menigheten – krever tydning av andre enn tungetaleren.
 Tungetale er viljekontrollert, ikke ekstatisk.
- **Tydning av tunger** (særskilt nådegave)
- **Profetisk tale:** Budskap spontant gitt ved Ånden. Disse er oftest av generell karakter, men kan også være konkrete og må da prøves på Bibelen.

3.1.3.2 Åpenbaringsgaver

Disse gir spesiell åndelig innsikt, og viser Guds planer og tanker.

- **Visdomsgave**
 - Kanaler for Guds visdom, kan åpenbare Guds framtidsplaner, kan gi visdom til å løse vanskelige problemer.
- **Kunnskapstale**
 - Åpenbaringer om fortid og nåtid.

- **Prøve ånder**

Evne til å skille mellom det Guddommelige, det menneskelige og det demoniske. Hovedhensikten er å beskytte menigheten mot mennesker som kan føre vill.

3.1.3.3 Kraftgaver

Disse gavene gjør Guds mektige krefter synlige for menneskene.

- **Troens gave**

En særskilt nådegave, til forskjell fra den alminnelige tro som gir frelse. En spesielt sterk tro på Guds allmakt. Gir seg ofte til kjenne gjennom ekstraordinære gjerninger. Kan gi full visshet om at under vil skje.

- **Helbredelse**

Dette står særlig sentralt i trosmenighetene. Helbredelsen kan skje som følge av bønn generelt, eller ved håndspåleggelse. Gjelder det hele menneske, ikke bare kroppen. De fleste pinsekristne vil søke legehjelp og helbredelse parallelt.

- **Andre mektige gjerninger**

3.1.4 Pentekostale ritualer

Dette avsnittet er hentet fra et kompedie på forelesning, som igjen er hentet fra Albrecht (1999). Hos han finner vi en oppstilling av primære faktorer og særpreg:

I – Privære faktorer/rituelle symboler

1. Lederskap
2. Gudstjenest
3. Ordet
4. Nådegavene
5. Tjeneste
6. Misjonoppdrag

II – Det pentekostale/karismatiske særpreg

1. Erfaring av Gud mystisk og overnaturlig
2. Erfaring av Gud i felles kontekst
3. Erfaring av Gud som kraftgivende Ånd og kallende Herre.

4. Erfaring av Gud som kreativ.

3.2 Begrunnelse i kristen tro

Nådegevener er omtalt i Paulus' første brev til korinterne kap. 12, vers 4-11:

*” 4 Det er forskjellige nådegaver, men Ånden er den samme. 5 Det er forskjellige tjenester, men Herren er den samme. 6 Det er forskjellige kraftige virkninger, men Gud er den samme, han som virker alt i alle. 7 Hos hver enkelt gir Ånden seg til kjenne slik at det blir til gagn. 8 Ved Ånden blir det gitt den ene å forkynne **visdom**, en annen får ved den samme Ånd å meddele **kunnskap**. 9 Én får en særskilt **trosgave** ved den samme Ånd, en annen får den nådegave å **helbrede** ved den ene og samme Ånd, 10 og én får kraft til å gjøre **mektige gjerninger**. Én får den gave å **tale profetisk**, en annen å **bedømme åndsåpenbaringer**, én får ulike slag av **tungetale**, en annen **tydning av tungetale**. 11 Alt dette virker den ene og samme Ånd, som deler ut sine gaver til hver enkelt, slik han vil.”*

Til sammen er det altså 9 nådegaver, selv om det er helbredelse og tungetale som er mest kjent.

På nettsidene³⁷ til Pinsebevegelsen har jeg hentet følgende om tungetale:

”Tungetalen er dette bønnespråket som trer i kraft når man ikke bare vil be med egne tanker og ord, men også med sin ånd. Tungetale oppstod som et urkristen fenomen første gang på pinsedag i Jerusalem (Apostlenes gjerninger 2). Det kom "et brus fra himmelen", det så ut som om ild satte seg på hver enkelts hode og de begynte å tale i andre tunger - eller på andre språk. Resultatet av dette var at Jesu etterfølgere fikk en mye større frimodighet og glede, og de mottok også åndelige gaver som ble en manifestasjon på at Gud var med dem. Det er derfor pinsevevenerne legger så stor vekt på å forkynne det budskapet som er knyttet til pinse og det som forandret noen redde disipler til å bli frimodige apostler.

Erfaringene rundt om i verden i dag bekrefter at det er de åndsfulle kristne som er de sterkeste støttespillere for menighetsvekst og framgang i Guds rike. Prioriteringen av denne forkynnelsen er nok mye av årsaken til at pinsebevegelsen har den klart største framgangen av evangeliske trossamfunn på verdensbasis i dag.”

³⁷ Pinsebevegelsen finnes på <http://www.pirsebevegelsen.no/>

Om dåpen står det: ”... man døper seg fordi man allerede er frelst, som en bekjenneshandling til Gud (Rom 6.4).”

Dåpen foregår i voksen alder, med full neddykking. Pinsevevnnene døper ikke spedbarn, men praktiserer i stedet ”barnevelsignelse”. Det bibelske grunnlaget for dette finnes i Mark 10.13-16:

”¹³ De bar små barn til ham for at han skulle røre ved dem; men disiplene ville vise dem bort. ¹⁴ Da Jesus så det, ble han harm og sa til dem: «La de små barn komme til meg, og hindre dem ikke! For Guds rike hører slike til. ¹⁵ Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar imot Guds rike likesom et lite barn, skal ikke komme inn i det.» ¹⁶ Og han tok dem inn til seg, la hendene på dem og velsignet dem.”

Pinsevevnnenes syn på frelse skiller seg ikke fra andre stor evangeliske trossamfunn i følge deres nettsider.

3.3 Tradisjon

Den karismatiske bevegelsen består av tre grupper³⁸:

- **Pinsebevegelsen** (pentakostale)
Startet i 1901, og etablerte egne menigheter. De legger vekt på åndsåp og tungetale
- **Karismatikere**
Har sine røtter tilbake til 1950-tallet. Dette er åndsåpte innenfor etablerte kirkesamfunn, og tungetale er ikke så avgjørende.
- **”3-bølge”**
Dette er en fornyelsesbevegelse, og startet i 1970-årene. Primært blant evangelikale, som forblir i ikke-pentakostale kirkesamfunn. Nye frittstående menigheter, der tungetale ikke er avgjørende. Et eksempel fra Norge på dette er Oase.

³⁸ Fra kompendium utdelt på forelesning.

3.3.1 Pinsevekkelsen³⁹

Vekkelsen har sine historiske røtter i:

- Metodisimen (1700-tallet)
- Nord-Amerikansk hellighetsbevegelse (1800-tallet)
- Millenium-forventningene på slutten av 1800-tallet

Starttidspunktet er ganske nøyaktig – 1901, og stedet var Topeka i Kansas. Her holdt Charles Fox Param våkenattsgudstjeneste nyttårsaften 1900, og studenten **Agnes Ozman** begynner å tale i tunger. Param dro videre, og startet opp i Azusa street i Los Angeles, California 1906. Her traff han William J. Seymour, som var afro-amerikaner⁴⁰. Azusa streest inneholdt en nedlagt stall, og her ble det drevet evangelisering. I hovedsak blant fargede og fattige mennesker. De drev tidlig evangelisering i andre verdensdeler.

Pinsevekkelsen kom også tidlig til Norge. Den norsk-engelske metodist-pastoren Thomas Ball Barratt brakte den med seg hjem etter et besøk i USA 1906. Den første menigheten ble etablert i Skien 1908, og Filadelfia kom til Oslo i 1916. Barratt forkynte i hele Europa, og fikk tilnavnet ”Pinsebevegelsens apostel i Europa”.

I følge Saliers (1991:537) skjøt utviklingen fart på 60-tallet:

”The charismatic movement which flowered in the 1960s brought pentecostal spirituality into mainline Protestant, Roman Catholic, and even Eastern Orthodox traditions.”

I dag består pinsebevegelsen i Norge 274 menigheter som organiserer ca. 45.000 mennesker (se mer nøyaktig tall nedenfor). Menighetene er autonome, men det finnes en rekke fellesorganer.

Også pinsebevegelsen har vært utsatt for utbryting. På 1950-tallet av det Maran Ata og Åge Samuelsen som brøt ut. Senere Troens Bevis og Aril Edvardsen – fra 1960. Aril Edvardsen har den siste tiden fokusert på dialog. Både i forhold til Midt-Østen konflikten og partnerskapsloven.

³⁹ Fra kompendium utdelt på forelesning.

⁴⁰ Denne informasjonen er hentet fra Wikipedia – <http://en.wikipedia.org/>

Oase-bevegelsen som så dagens lys i 1977 har også røtter i pinsevekkelsen, selv om det er en inspirasjonsbevegelse innen menighetene. I tillegg finnes trosmenigheter med røtter til det pentakostale. I Norge er det ca 125 av disse, og de har ca 11.000 medlemmer. Oslo Kristne Senter (1985) og Levende Ord i Bergen er de meste kjent – og største.

3.3.2 Utbredelse og vekst⁴¹

De tre gruppene i den karismatiske bevegelsen hadde i 1988 327 millioner medlemmer, der pinsebevegelsen utgjør den største gruppen. I 2002 hadde de vokst til 620 millioner medlemmer, og vokser med ca 100.000 hver dag. De utgjør i dag ca 30% av kristenheten, og er den hurtigst voksende retningen. I Norge er veksten mer moderat. Pinsevennene i Norge har økt i oppslutning fra 45.192 i 1990 til 47.195 i 2004⁴². Dette blir en økning på 4,43%.

Veksten på verdensbasis skjer 33% demografisk, og 66% ved omvendelse. Det er 75% ikke-hvite, og 75% av ikke-hvite, stedegne menigheter i 3. verden er pentekostale. Det pentekostale står sterkest i Afrika, Latin-Amerika og Øst-Asia⁴³. De karismatiske står sterkest i Europa.

3.4 Konkrete uttrykk i religiøst språk

Jeg går nå over til å redegjøre for hvordan den karismatiske spiritualitetsformen gir seg uttrykk i det religiøse språket.

3.4.1 Ord

Tungetale er her sentralt, enten på fremmed språk – eller et ”englespråk”. Bibelen er grunnlaget her, som i de andre spiritualitetsformene.

3.4.2 Toner

Land (1989) skriver at de pentekostale har et mangfoldig musikalsk uttrykk: hymner, lovsangkor, evangeliesanger (narrative i 1. person) med kallsappell.

⁴¹ De fleste tallene her er hentet fra kompendie utdelt på forelesning, hvis ikke annet er oppgitt.

⁴² Disse tallene er hentet fra Vårt Land 7. juni 2005 s. 13. Der har de en oversikt over de forskjellige frikirke-samfunnene. Pinsevennene er midt på treet. Katolikkene øker mest – med hele 74%, mens Frelsesarmeen går tilbake med over 30%. Tallene er også her fra 1990 til 2004.

⁴³ De pentekostale i Sør-Korea har verdens største menighet!

Dessuten er ikke den karismatiske bevegelsen redd for å bruke mikrofon og høytalere. Åge Samuelsen var jo litt av en trubadur i sin tid.

3.4.3 Bevegelse

I Steven Lands (1989) artikkel fremheves det et høyt psykomotorisk nivå innen den pentekostale spiritualiteten:

- Løfte hender
- Klappe
- Utstrakt høyre hånd (fellesskap)
- Holde hverandre i hendene
- Dans
- Svaie
- Falle på ryggen
- Jeriko-vandring
- Håndspåleggelse
- Oljing

3.4.4 Tegn/symboler/ritualer

Møtelokalene er som skrevet over ikke særlig utsmykket, men et kors er bestandig på plass. Gudstjeneste blir brukt også innen denne spiritualitetsformen, og den har sine rammer.

Jeg velger også å sette opp nådegavene her, da de er symboler på at den Hellige Ånd virker gjennom menneskene.

4 Komparativ analyse

Etter denne ganske omfattende presentasjonen av de to spiritualitetsformene, skal jeg se nærmere på forskjeller og likheter dem imellom. Ofte er det fint å tenke på kristen spiritualitet som et hjul. De forskjellige spiritualitetsformene er eiker til samme nav. I en slik metafor vil den karismatiske og kontemplative spiritualitetsformen befinne seg på forskjellige sider av hjulet. Det spennende er jo at de har samme nav, og jeg håper å vise dette under pkt . 4.2. Først skal vi se nærmere på forskjellene, som jo er ganske åpenbare.

4.1 Forskjeller

Gjennom presentasjonen ovenfor skulle det være opplagt at den karismatiske og kontemplative spiritualitetsformen er ganske forskjellige. Det er langt fra en eneboer i ødemarken, til en svovelpredikant med slips på storscene som ser rett inn i kamera og roper ”Halleluja”.

Nedenfor har jeg prøvd å samle opp forskjellene jeg har belyst.

4.1.1 Introvert – ekstrovert

Den kontemplative spiritualitetsformen har veldig fokus på stillhet og mystikk (der en forening – unio mystica – er av de ting som står sentralt). Den indre veien blir vektlagt, og å ”glemme seg selv” er en viktig del av veien⁴⁴. På denne måten åpner en opp for Gud, og han Ham virke. Mer om dette senere.

Innenfor den karismatiske spiritualitetsformen er fokuset helt annerledes. Åndsdåp med full neddykking og tungetale er ganske forskjellig fra stillheten innenfor det kontemplative. Ordet ”utagerende” er kanskje litt feil å bruke, men ekstrovert må kunne brukes som merkelapp.

Likevel blir dette litt karikert, da jeg tror den karismatiske bevegelsen er mer enhetlig enn de som bruker det kontemplative. Det blir ikke mindre karikert at en person som Halldorf (som jo er pinse-pastor og en del av den karismatiske bevegelsen) er aktiv innenfor retreat-bevegelsen, og helt klart bruker mye av den kontemplative spiritualitetsformen.

⁴⁴ Mors mystica – den mystiske død er mystikernes begrep for dette.

4.1.2 Økumenisk – lukket

Det bringer oss over til en annen forskjell, nemlig forholdet til andre. Som nevnt over finnes den kontemplative spiritualitetsformen i de andre formene, også den karismatiske. Den kan derfor bli oppfattet som mer økumenisk. Mens den karismatiske bevegelsen, og da spesielt pinsebevegelsen består av menigheter som kan oppfattes som mer lukkede. Her må en være frelst for å ”slå seg til ro”. Det betyr ikke at de ikke er inkluderende overfor andre, men at undringen – som har stor plass i den kontemplative spiritualitetsformen – ikke har samme plass her. Den ”3. bølge” er jo et unntak, da det er karismatikere som har forblitt i de gamle menighetene (eks. Oase-bevegelsen).

4.1.3 Stille vekst – ekspansjon

Den kontemplative spiritualitetsformen vokser i det stille. Vi har fått åpne kirker, og flere menigheter har ”stille timer”. Retreatstedene har mange retreatter som er fulle. Likevel skjer det i det stille. Misjon og evangelisering i den karismatiske bevegelsen er mye mer aktiv, og det ser en også på veksten de senere årene (se avsnitt ovenfor om dette).

4.1.4 Privat religion - menighet

Den kontemplative spiritualitetsformen har tradisjonelt vært forbeholdt klostrene. I dag har det kontemplative et mye videre nedslagsfelt. Naturmystikken er en del av det kontemplative, det samme er retreatsteder og stille timer. Noe av dette kan oppfattes som privat og individuell religion. Søken og undring kan ha stor plass.

I den karismatiske spiritualitetsformen er menigheten helt sentral. Om dette skriver (Halldorf 2003:186): *”Åndelighet redusert til privat religiøsitet er en motsigelse i kristen tenkning... Å tilhøre Kristus er å tilhøre hans kropp, som er menigheten.”*

4.1.5 Forskjell – enhet?

I den kontemplative spiritualitetsformen søker en ”bak” ordene, og dette kan dekke over store trossforskjeller. Derfor ser jeg for meg at de som bruker en kontemplative spiritualitetsformen er en mer heterogen gruppe.

Innenfor den karismatiske bevegelsen er de nok mer homogene, men vi må ikke glemme at det også her er en gruppe som bruker den kontemplative formen. Halldorf er svært inkluderende i Halldorf (2003:186-187): *”De som drikker av same kilder, vet at Gud bare har én menighet, om så alle verdens teologer legger ned veto.”*

4.1.6 Ørkenfedrene

Forholdet til ørkenfedrene og den gamle kirken er sentral innenfor den kontemplative spiritualitetsformen, mens tradisjonen i den karismatiske bevegelsen er mye nyere. I den senere tid har likevel også denne formen søkt tilbake til røttene. Særlig har Peter Halldorf vært en pådriver for dette. Derfor kan dette punktet like godt stå under likheter som forskjeller.

Også Saliers (1991:541) siterer Inge sin advarsel om å bli for tidsriktig. Jeg leser dette sitatet som at det er viktig for kirken å ta vare på sine røtter: *”Dean William Inge’s warning must be heard: ‘The church that marries the spirit of the age will be a widow in the next generation.’”*

4.2 Likheter

Nå går jeg over til å se om det også er likhetspunkter mellom de to spiritualitetsformene. Selv om de virker veldig forskjellige i sitt uttrykk, skal vi se at det også er flere tilknytningspunkter dem imellom.

4.2.1 Gudsorientering/Ånd

I metaforen om hjulet er begge spiritualitetsformene eiker til et felles nav. Dette navet er Gud. Dette har både karismatikerne og de som bruker den kontemplative spiritualitetsformen felles, selv om de opplever det på forskjellige måter.

I den kontemplative tradisjonen finnes Gud i stillheten, mens innenfor den karismatiske bevegelsen får en nådegaver av Den Hellige Ånd. Likevel har de på en måte nærværet felles, selv om uttrykket blir helt forskjellig.

4.2.2 Rytme/regel

I klostrene har rytmene og reglene vært helt sentralt, og er det fremdeles innenfor den kontemplative spiritualitetsformen. Selv om dette ikke er så uttrykt innenfor det karismatiske, skriver Halldorf (2003:210):

”Den modernistiske ideen at fravær av orden og forberedelse best fremmer åndens frihet, avspeiler bare den sekularisering som har skapt det frihetsbegrep som ender i anarki. At fravær av rytme og regel skulle være ensbetydende med størst mulig personlig frihet, er en av vår kulturs største selvbedragerier.”

4.2.3 Heltid lev (Halldorf) – be uavlatelig (Jesusbønnen)

Halldorf skriver om disiplene i Halldorf (2003:183): *”De skal ikke bare tale om Jesus; deres kall er å være Kristus.”* I den Hellige Ånd har de fått kraft til å leve sin nye identitet som Kristi kropp. Å være kristen i et slikt perspektiv er altså å leve det ut 24 timer i døgnet.

I den kontemplative spiritualitetsformen står bønnen sentralt. I Bibelen står det at en skal be stadig⁴⁵. Jesusbønnen er blitt brukt mye innenfor den kontemplative spiritualitetsformen. Den lyder: *"Herre Jesus Kristus, forbarm deg over meg, en synders."*⁴⁶Bønnen bes i pusterytme, og på den måten blir det mulig å be hele tiden.

Dermed mener jeg en kan si at både den kontemplative og karismatiske spiritualitetsformen innebærer et 24t nærvær. Livet leves med blikket rettet mot Gud. Mulig dette er veldig snilt tolket, men det gir et bra bakteppe for neste punkt.

4.2.4 Kontemplasjon → aksjon ← "Ånd"

En kritikk av den kontemplative spiritualitetsformen er at den fort kan bli navlebeskuende, i en verden som sårt trenger aksjon og handling. Men, som vi så i forrige punkt, er livet noe som leves med blikket mot Gud. Dermed er begge også opptatt av handling. Innenfor den kontemplative tradisjonen finnes det flere eksempler på dette. Saliers (1991:541-542) skriver:

"Figures such as Thomas Merton and Dorothy Day, Martin Luther King, Jr., and Mother Theresa have popularized this new configuration of Cristian life, combining both activist and contemplative strands from earlier and what often appear to be conflicting sources and traditions."

Thomas Merton var trappistmunk og forfatter. Han levde hele livet i vekslingen mellom kontemplasjon og aksjon. I Merton (2004:115) skriver han:

"Treghet eller en resignert og passiv 'klokskap' som nekter å bevege seg før hele Kirken, fra den pavelige kurie og ned, har beveget seg, er ingen dyd."

På forelesning fortalte Olsen om hvordan Merton var den enkeltperson som hadde betydd mest for å få slutt på Vietnam-krigen.

⁴⁵ Nøyaktig referanse er Paulus' første brev til tessalonikerne kap 5 vers 17: *"be stadig"*

⁴⁶ Denne versjonen av Jesusbønnen er hentet fra Stinissen (1999). Jesus-bønnen er også sentral i klassikeren "En russisk pilegrims beretning". Se tilvalglitteraturlista for nøyaktig henvisning.

4.2.5 Mennesket som hellig tempel – åpne opp

I begge spiritualitetsformene dreier det seg om å “åpne opp”, slik at Gud kan virke gjennom hver enkelt. Dette krever trening, og Ekerhovd (2003:69) skriver i forbindelse med den karismatiske spiritualitetsformen: *”I vårt ønske om å ha kontroll kan vi ofte stenge av for det som Ånden vil bidra med. I vår frykt for misbruk kan vi hindre bruk.”*

Han skriver videre på s. 70:

”Den karismatiske spiritualitet kan lett miste fokus. Når erfaringsdelen blir så fremtredende, er det en fare for at en søker gavene framfor giveren, opplevelser istedenfor relasjonen til Herren. Derfor har vitnesbyrdene om egne opplevelser liten verdi.”

På samme måten kan en bli for opptatt av pust, sittestilling og stillheten i den kontemplative spiritualitetsformen, slik at en mister relasjonen til Herren.

Men i begge tradisjoner er mennesket tempel for den Hellige Ånd (jfr 1. Kor 6.19-20):

”Mennesket er et tempel for Den Hellige Ånd – som trer frem gjennom mennesker.”
(Halldorf 2003:184)

Jeg tror at foreningen med Gud/at den Hellige Ånd bor i hver enkelt står sterkt i begge tradisjoner, men på litt forskjellige måter. Likevel føler jeg meg på trygg grunn når jeg har satt opp dette punktet under likheter.

5 Avslutning

I denne oppgaven har jeg redegjort for den kontemplative og karismatiske spiritualitetsformen. Så har jeg sett på forskjeller og likheter mellom de to formene. Selv om de er ganske forskjellige, viser det seg at de også har flere likhetstrekk.

Kanskje burde vi fokusere mye mer på det som er likt, i stedet for å bruke masse tid på forskjellene. I så måte er pensumartikkelen til Geels (2002) veldig inspirerende. Her møtes det tre ”kjemper” fra kristendom, jødedom og islam til en konstruert samtale. Det er henholdsvis Meister Eckhart, rabbi Abraham Abulafia og den store sheiken Ibn Arabi. Så går de igjennom hvilke ting som er felles dem i mellom. Dialogen er basert på skriftene disse tre har etterlatt seg.

Derfor velger jeg å avslutte denne oppgaven med et sitat fra Saliers (1991:542) som jeg synes bringer håp:

”If the love of truth and the love of God is also love for those who suffer and struggle toward a vision of the reconciliation of all things in God, then there remains a bright promise. This is the hope for a more inclusive Christian life for the sake of the whole inhabited world.”

6 Tilvalglitteratur

Hovedkilden av referanser er til pensumartiklene i følgende kompendiesamling:

Olsen, Harald (red) *Kompendium i KRISTEN SPIRITUALITET KR-209. 1. utgave.*

Høgskolen i Agder 2005

I tillegg har jeg brukt følgende litteratur:

Beskow, Per (1993) *Ökenfädernas tänkespråk*

Artos

Bibelen

Her har jeg brukt Bibelselskapets nettversjon som ligger på adressen:

<http://www.bibelen.no/>

Ebbestad Hansen, Jan-Erik (2005) *Vestens mystikk*

Verdens Hellige Skrifter, De Norske Bokklubbene

Fader Johannes (1993) *Filokolia.*

De gamle fedrenes lære om det rene hjertets uavlatelige bønn.

St. Olav Forlag

Godal, Randi Bojer (1990) *Kristen meditasjon i dagliglivet.*

Lino Sats og Trykk AS.

Grødal, Ragnhild (1998): *Datter av øyeblikket.*

En roman om de store religionenes mystikk

J.W. Cappelens Forlag a.s

Halldorf, Peter (1994): *Jomfrumark. En moderne pilgrims ferd mot sine røtter.*

Luther forlag, Oslo

Halldorf, Peter (1996) *Sandens sønner*

Luther Forlag

Halldorf, Peter (2000) *21 kirkefedre. Historien om hvordan kristendommen ble utformet.*

Luther Forlag

Lønnebo, Martin (1975) *Religionens 5 språk*

Verbum

Merton, Thomas (2004) *Liv og hellighet*

St. Olav Forlag

Nomura, Yushi (1982) *Desert Wisdom*

Orbis Books

Introduksjon ved Henri J.M. Nouwen

Olsen, Harald (1999): *Ilden fra vest*

Verbum

Olsen, Harald (2004) *Pusterom – fellesskap om stillhet og fordypelse*

Verbum

Rubenson, Samuel (2001) *Betraktelser over økenfädernas tänkespråk*

Cordia

Stinissen, Wilfred (1997): *Kristen djupmeditation*

Libris, Örebro

Stinissen, Wilfred og en munk fra østkirken (1999) *Navnet og nærværet. Om Jesusbønnen.*

Verbum

Tordsson, Björn (2002-2003) *Om valfart og å være en vandringsmann på jorden*

Artikkel in prep.

<http://www.naturliv.no/nalle/valfart.htm>

Vaagbø, Ola (1993) *Den norske turkultuen*

Rapport fra FRIFO

Verket, Lars (2003) *Gud og natur – ett kristent perspektiv*

Studentoppgave ved Høgskolen i Telemark, HiT

http://www.naturliv.no/oloteologi/2003/Gud_og_natur/html/Gud_og_natur.htm

Wikipedia – <http://en.wikipedia.org/>

Diverse oppslagsord – gjengitt nærmere i fotnoteverk.

-- (1999) *En russisk pilgrims beretninger*

Visdomsbøgerne. Sankt Ansgars Forlag. København.